

Reportage

Patrijzenkoppels tellen in het voorjaar

© Rudi Debruyne

► Tekst: Kathleen Vanhuysse (Kenniscentrum HVV), Thomas Scheppers (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek)

Als de dagen terug beginnen lengen en het stilaan voorjaar wordt, begint het ook bij de patrijzen te kriebelen. De kluchten patrijzen breken dan op en de koppels vormen zich. De paren zoeken een eigen stek, waar ze later op het seizoen een nest zullen starten. Het voorjaar is ook de periode om de voorjaarsstand van de patrijzen in kaart te brengen. De voorjaarsstand is de basis voor de voortplanting. De evolutie van de voorjaarsstand is een barometer voor de toestand van de patrijzenpopulatie in het jachtvier. De locatie van patrijzenkoppels leert je heel wat over het habitatgebruik van deze koppels en laat je toe om het wildbeheer optimaal af te stemmen op de noden van de patrijzen. Een tijdsinvestering doen om de patrijzenpopulatie goed in kaart te brengen loont dus zeker de moeite!

Dieren tellen is geen evidente zaak, zeker niet indien je graag een beeld krijgt over het absolute aantal dieren dat in je jachtvier verblijft. Dit is ook voor een patrijzentelling het geval. In dit artikel beschrijven we een telwijze die toe moet laten om een zo accuraat mogelijke schatting te maken van het aantal aanwezige patrijzenkoppels in uw jachtveld, en dit op een relatief laagdrempelige manier. We toetsten de telmethode af met het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO).

Punttellingen met geluidnabootsing

Patrijzenkoppels tellen doe je best in de periode van de koppelvorming.

In deze periode, die zich doorgaans situeert tussen 15 februari en 15 april, zijn de koppels het gemakkelijkst te detecteren. Dit is zo omdat vooral de hanen in die periode intensief roepen om het territorium te markeren. Hennen kunnen ook

roepen, maar dat gebeurt minder vaak. Het roepen gebeurt in de periode rond zonsopgang en de periode rond zonsondergang. Dit is meteen ook de beste periode om de patrijzen te tellen.

De kans om een roepend mannetje en/of een patrijzenkoppel te horen is duidelijk groter als je bij de tellingen gebruik maakt van geluidnabootsing. Daarbij speel je kort het geluid van een roepende patrijshaan af. Zeker in het begin van de periode van de koppelvor-

Gewapend met een verrekijker en een toestel voor de geluidnaboosting, kom je al een heel eind. © Rudi Debruyne

ming is de reactie vaak hevig. Zowel ongepaarde hanen als koppels roepen dan terug op het afgespeelde geluid. Ongepaarde hanen komen niet zelden op het geluid af. Tegen het einde van de periode vermindert de reactie. Ongepaarde haantjes roepen dan nog wel terug maar blijven vaker op hun plaats zitten. Koppels roepen zelfs vaak niet meer terug, maar reageren door de kop omhoog te steken en de omgeving af te speuren. Gewapend met een verrekijker en een toestel om het geluid af te spelen (MP3 of smartphone met boxen of een speciaal hiervoor ontworpen toestel dat je in de handel terugvindt, zoals de MiFA F6) kom je een heel eind op weg. Na het afspelen van het geluid speur je dan met de verrekijker de omgeving af naar koppels en roepende hanen die je vervolgens aanduidt op een kaart van je jachtrevier.

Om een betrouwbaar beeld te krijgen van de patrijzenpopulatie in je jachtrevier is het nodig dat je de telling op verschillende punten in het jachtrevier herhaalt. Omdat het geluid van de geluidsnaboosting ongeveer 200 meter ver draagt in open terrein, leg je de individuele telpunten ongeveer 400 meter uiteen. Dit doe je op zo'n manier dat, als je rond elk punt een cirkel zou trekken met straal 200 meter, nagenoeg het hele terrein bedekt

Zowel ongepaarde hanen als koppels roepen dan terug op het afgespeelde geluid. © Rudi Debruyne

Bepaal de plaatsen waar je de tellingen gaat doen. © Rudi Debruyne

is. In sommige gevallen zijn er meer punten nodig. Dit is met name het geval waar bossen, beplantingen, gebouwen en sterk uitgesproken reliëf de geluidspenetratie en het zicht verhinderen. Op één telling tijdens de avond, die drie uur duurt, krijg je normaal een gebied van 150 tot 200 hectare afgewerkt.

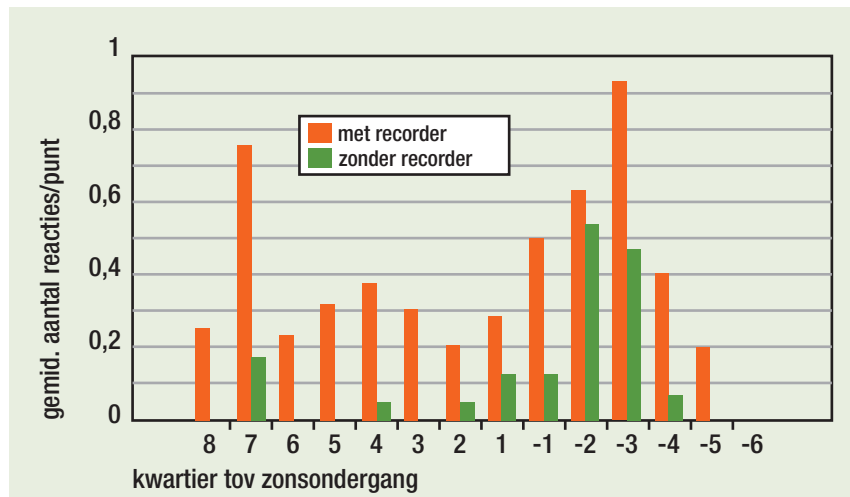
Hoe vaak moet je de telling herhalen om tot een betrouwbaar resultaat te komen?

.....
Drie tellingen op eenzelfde gebied is een absoluut minimum.

Vier tot zes tellingen uitvoeren is nog meer optimaal. Bij iedere telling teken je de waarnemingen

in op een kaart. Na afloop van de verschillende telsessies kan je de waarnemingen dan samenvatten en hier een aantal patrijzenkoppels uit destilleren. Sommige koppels zullen bij de verschillende tellingen steeds opnieuw worden waargenomen. Op de kaart zie je deze waarnemingen dan geclusterd vlak bij elkaar staan. Dan weet je ook dat het gaat om één koppel in de realiteit. Andere koppels zullen maar één keer worden geteld. Als je in totaal drie keer telt in je gebied, volstaat deze ene waarneming om dit koppel mee te tellen. Tel je vier tot zes keer, dan mag je enkel koppels meetellen die je minstens twee keer hebt gelokaliseerd rond dezelfde locatie tijdens de telperiode. Door meer →

tellingen uit te voeren krijg je een betrouwbaardere schatting van de voorjaarsstand. De kaart interpreteren naar een totaal aantal patrijzenkoppels is geen eenvoudige zaak die moeilijk in 'harde' regels te gieten is. Met wat kennis van het jachtvier en van de patrijs kan je hier echter de juiste informatie uit halen.

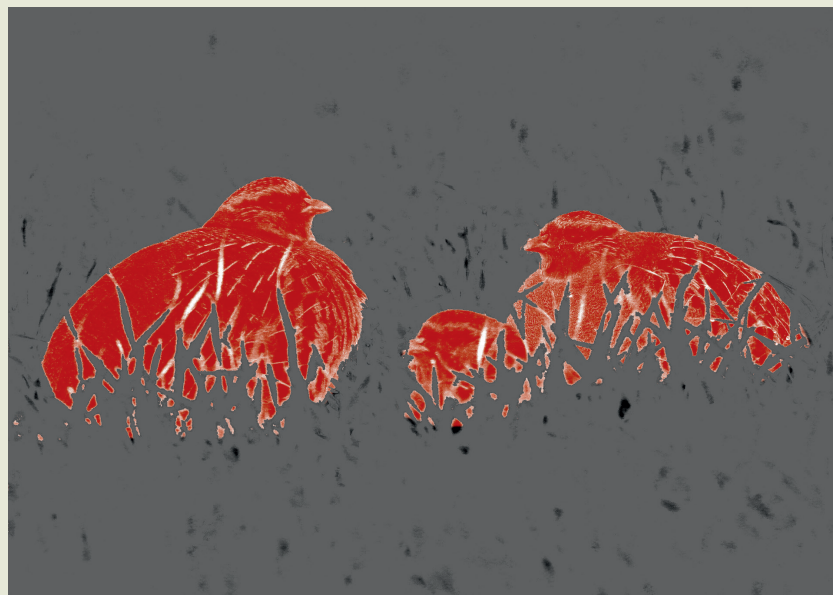

Figuur 1: Gemiddeld aantal reacties per telpunt per kwartier ten opzichte van zonsondergang, met en zonder geluidnabootsing in drie Nederlandse proefgebieden in 1994 (Schoppers, Limosa 69/4, p 180-181). Met geluidnabootsing is de detectiekans groter en is de periode waarin de patrijzen roepen veel langer. Om die redenen loont het om te werken met geluidnabootsing bij de patrijzertellingen.

Tellingen met gebruik van de warmtebeeldcamera

Meer en meer jagers bezitten een warmtebeeldcamera in het kader van hun wildbeheer. Warmtebeeldcamera's kan je uitstekend gebruiken om tellingen uit te voeren van diverse wildsoorten. Een voordeel van hoe de moderne technologie de jager kan verder helpen...

De Duitse wetenschapper Jörg Tillmann gebruikte warmtebeeldcamera's om het gedrag van kluchten patrijzen te observeren bij nacht. Hij geeft vanuit zijn ervaring aan dat warmtebeeldcamera's bruikbaar zijn om de koppels te tellen in open velden met lage vegetatie. Als het gewas niet hoger is dan 10 cm, kan je ook met een simpele warmtebeeldcamera patrijzen zien tot op een afstand van 200 meter. Best tel je dus in de beginperiode van de koppelvorming, wanneer de gewassen nog niet te veel zijn uitgegroeid. Je concentreert je hier op de open akkers zonder of met lage vegetatie en scant deze systematisch af.

Telling met een warmtebeeldcamera. © Rudi Debruyne

Tellingen met de warmtebeeldcamera voer je 's nachts uit wanneer het donker is. Op dat moment slapen de patrijzen meestal in het open veld en is het warmteverschil met de omgeving het grootst zodat de patrijzen het gemakkelijkst te detecteren zijn. We raden aan om minstens drie keer (maar beter

vier tot zes keer) te tellen en de getelde koppels aan te duiden op een kaart. De interpretatie van de telresultaten op de kaart verloopt dan identiek als bij de methode van punttellingen met geluidnabootsing.

Telprotocol voorjaarsstand patrijs

Vorbereiding

- Druk een kaart van je jachtterrein af op voldoende grote schaal (1:10.000 of groter)
- Duid op deze kaart de telpunten aan en stippel een traject uit tussen deze locaties (je kan dit rijden met de auto, of alternatief met de fiets of te voet afleggen)
- Voorzie een toestel om geluid af te spelen en plaats hierop het geluid van een roepende patrijs. Dit geluid kan je in MP3-formaat downloaden via het intranet van HVV (onder het luik 'Documenten': Algemeen > HVV-Algemeen > HVV-Kenniscentrum > projecten > Vlaams patrijzenproject > Informatie monitoring)

Telling

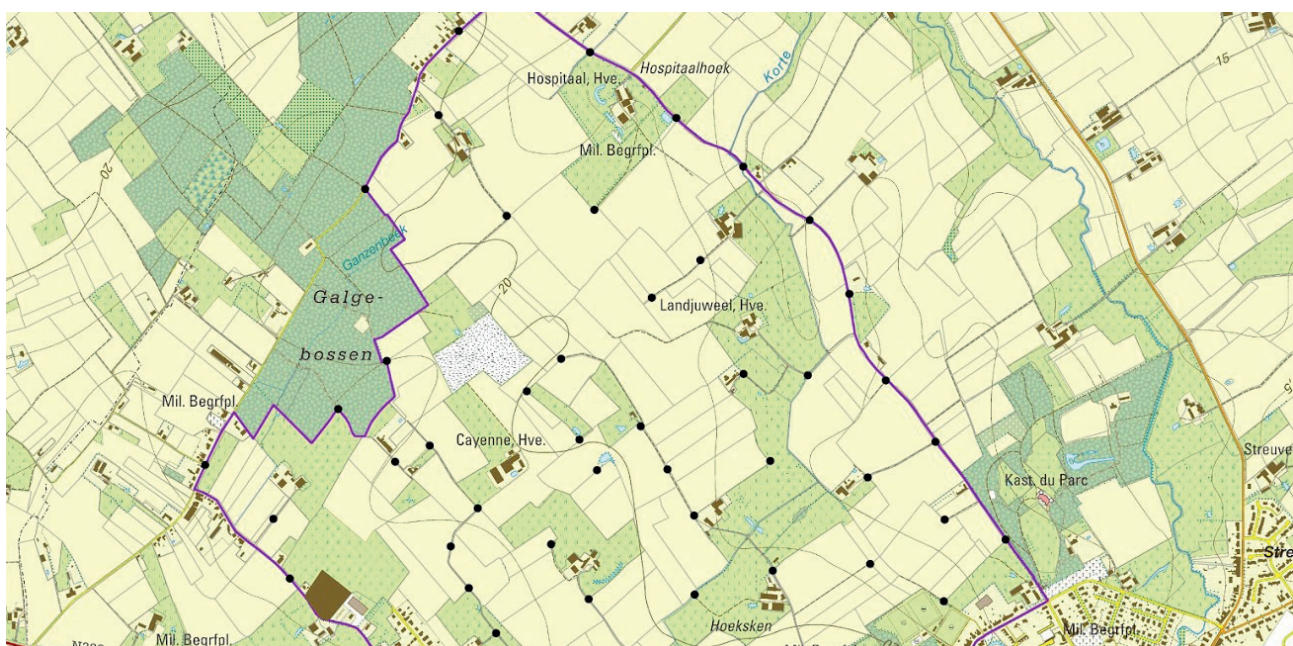
- Voer de telling uit bij zacht en vooral rustig weer
- Tel in de periode van de koppelvorming (15 februari - 15 april, afhankelijk van de weersomstandigheden)
- Tel 's ochtends van één uur voor zonsopgang tot twee uur na zonsopgang óf 's avonds van twee uur voor zonsondergang tot één uur na zonsondergang

- Ga naar het eerste observatiepunt
- Speel het geluid vier keer af. Speel de roep gedurende 5-10 seconden af in één richting, draai vervolgens 90° en speel opnieuw de roep af voor 5 tot 10 seconden. Dit doe je in de vier richtingen. Wanneer een vogel antwoordt stop je de geluidsopname onmiddellijk.
- Na het afspelen in de vier richtingen pauzeer je ongeveer een minuut en speur je het terrein af in alle richtingen (gebruik hierbij een verrekijker).
- Noteer je waarnemingen op de kaart
 - Koppels noteer je als ♂♀
 - Ongepaarde hanen noteer je als ♂
 - Kluchten noteer je als XP, waarbij X het aantal patrijzen is in de klucht (vb. een klucht van 7 patrijzen noteer je als 7P)
- Ga verder naar het volgende telpunt en herhaal bovenstaande werkwijze. Opgelet: soms is het beter om één punt over te slaan om te voorkomen dat solitaire hanen je gaan volgen.
- Herhaal deze telling in totaal minimaal drie keer (beter 4 tot

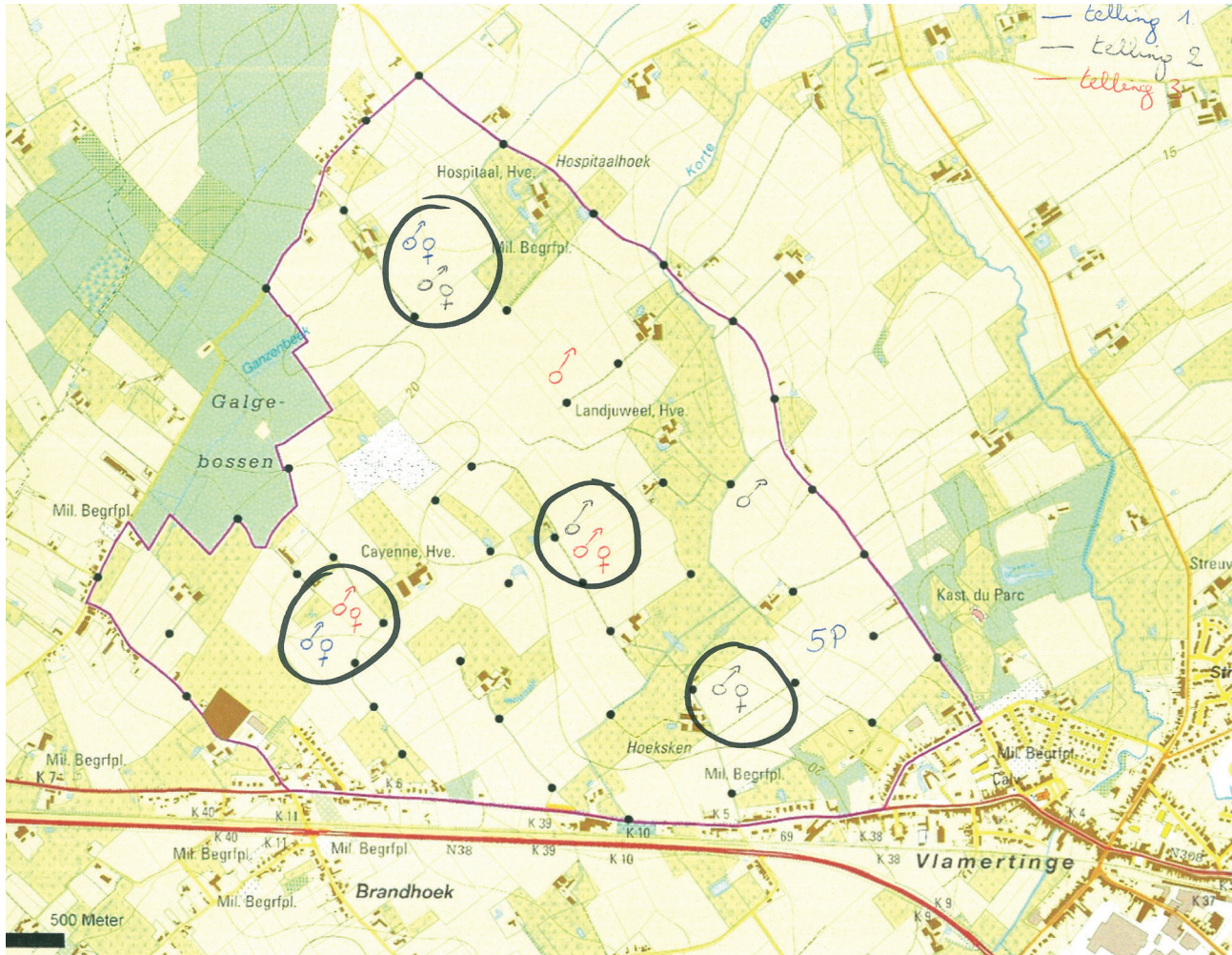
6 keer) per gebied. Duid bij iedere telling de koppels aan met een andere kleur (of gebruik eventueel een andere kaart als je dat overzichtelijker vindt).

Bepaling van het aantal koppels

- Bekijk de kaart met de gegevens van de drie (of meer) tellingen.
- Koppels die tijdens meer dan één telling worden gezien rond dezelfde locatie worden geteld als één koppel.
- Koppels die slechts bij één telling worden gezien mogen meegeteld worden als koppel indien er slechts drie tellingen werden uitgevoerd. Als je vier tot zes tellingen uitvoerde, kan je een koppel slechts meetellen als dit tijdens minstens twee tellingen werd waargenomen.
- Ongepaarde hanen en kluchten tel je niet mee in het aantal koppels in je jachtrevier. Wel vormt dit waardevolle info voor jezelf.
- Geef het totaal aantal getelde koppels bepaald volgens de bovenstaande methode door aan de WBE.

Kaart 1: Voorbeeldkaart met telpunten binnen een proefgebied waar INBO-wetenschappers deze telmethode eerder al eens uittesten. →

Kaart 2: Voorbeeldkaart met aanduiding van de patrijzenkoppels na drie (fictieve) tellingen en interpretatie hiervan. Elke telling staat in een andere kleur aangeduid. Op basis van de kaart konden 4 koppels gelokaliseerd worden in het gebied. Sommige koppels werden bij meer dan één telling gezien.

Tellingen tijdens wedstrijden voor staande honden

► Tekst: Didier Horman & Kathleen Vanhuyse (Kenniscentrum HHV)

Een niet wetenschappelijke gevalideerde, maar wel zeer efficiënte manier om patrijzenkoppels te tellen is het organiseren van een of twee voorjaarswedstrijden voor staande honden op de jachtrevieren waarvan je de patrijzenstand wil kennen. Voor uitgestrekte terreinen gebruik je best Britse staande honden. Voor kleinere en

meer ingesloten jachtvelden doe je beter een beroep op de continentale staande honden. De staande honden jagen het territorium op een gestructureerde en systematische manier af. Goed opgeleide staande honden staan voor op patrijzen en doen deze na bevel van de hondeneigenaar opvliegen. Het feit dat het terrein intensief

wordt bezocht bij een dergelijke veldwedstrijd zorgt ervoor dat je een groot deel van de aanwezige koppels kan tellen. Op die manier krijg je een goed beeld van de patrijzenpopulatie op het moment van de hondenwedstrijd. De telling herhalen zal meestal niet mogelijk of gewenst zijn. ■

Zot van pAtrij's

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland

VLAAMSE LAND MAATSCHAPPIJ

Provincie Antwerpen